

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 marca 2016 roku

Sąd Rejonowy Poznań - Stare Miasto w P., Wydział VII Cywilny

w następującym składzie:

Przewodniczący: SSR Magdalena Gogulska

Protokolant: prot. M. K.

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 12 lutego 2016 roku

sprawy z powództwa **M. L.**

przeciwko **A. Towarzystwu (...) S.A. z siedzibą w W.**

o zapłatę

- 1) zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 21.720,00 zł (dwadzieścia jeden tysięcy siedemset dwadzieścia złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 2 grudnia 2015 r. do dnia 31 grudnia 2015 roku i z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 roku do dnia zapłaty,
- 2) zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 3.503 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

SSR Magdalena Gogulska

UZASADNIENIE

Powód M. L. wniósł o zasądzenie od pozwanej A. Towarzystwo (...) S.A. z siedzibą w W. na swoją rzecz kwoty 21.720,00 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz o zasądzenie od strony pozwanej na rzecz powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu pozwu pełnomocnik powoda wskazał, iż powód zawarł z pozwanym umowę ubezpieczenia na życie wraz z ubezpieczeniowym funduszem kapitału (...) Program (...) 2008 o oznaczeniu (...), w związku z którą dokonał wpłaty kapitału w kwocie 30 000 zł. Umowa powyższa obowiązywała od 24 października 2007 roku. Pełnomocnik powoda podał, iż powód zlikwidował ubezpieczenie objęte przedmiotową polisą w 2015 roku i otrzymał od pozwanego zwrot pieniędzy w kwocie 27 271,13 zł, natomiast kwota 4290 zł została potrącona przez pozwanego jako opłata likwidacyjna.

Pełnomocnik powoda podał także, iż powód zawarł z pozwanym umowę ubezpieczenia na życie wraz z ubezpieczeniowym funduszem kapitału (...) 2008 o oznaczeniu (...), w związku z którą dokonał wpłaty kapitału w kwocie 60 000 zł. Umowa powyższa obowiązywała od 27 czerwca 2008 roku. Pełnomocnik powoda podał, iż powód zlikwidował ubezpieczenie objęte przedmiotową polisą w 2015 roku i otrzymał od pozwanego zwrot pieniędzy w kwocie 61 935,88 zł, natomiast kwota 7290 zł została potrącona przez pozwanego jako opłata likwidacyjna.

Pełnomocnik powoda podał także, iż powód zawarł z pozwanym umowę ubezpieczenia na życie wraz z ubezpieczeniowym funduszem kapitału (...) 2008 o oznaczeniu (...), w związku z którą dokonał wpłaty kapitału w kwocie 60 000 zł. Umowa powyższa obowiązywała od 28 grudnia 2009 roku. Pełnomocnik powoda podał, iż powód zlikwidował ubezpieczenie objęte przedmiotową polisą w 2015 roku i otrzymał od pozwanego zwrot pieniędzy w kwocie 50 648,16 zł, natomiast kwota 10 140 zł została potrącona przez pozwanego jako opłata likwidacyjna.

Pełnomocnik powoda wskazał, iż łącznie pozwany pobrał od powoda tytułem opłat likwidacyjnych dochodzoną pozwem kwotę 21 720 zł.

Zdaniem powoda postanowienia ogólnych warunków ubezpieczenia, które stanowiły podstawę do pobrania przez stronę pozwaną opłat likwidacyjnych stanowią niedozwolone postanowienia umowne, w związku z czym pobrane opłaty powinny zastać mu zwrócone.

W odpowiedzi na pozew pełnomocni pozwanego wniósł w pierwszej kolejności o przekazanie sprawy do sądu właściwego tj. Sądu Rejonowego dla Warszawy – Mokotowa w W.. Ponadto wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz kwoty 17 zł tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Pełnomocnik pozwanego podniósł również zarzut potrącenia wierzytelności w kwocie 21 720 zł, na wypadek gdyby sąd uwzględnił powództwo.

Pełnomocnik pozwanego w uzasadnieniu odpowiedzi na pozew podniósł, iż w ocenie strony pozwanej postanowienia przewidujące naliczenie opłaty likwidacyjnej w sytuacji przedterminowego zakończenia stosunku ubezpieczenia dotyczą świadczenia głównego pozwanej, a co za tym idzie nie mogą być uznane za niedozwolone postanowienia umowne. Niezależnie od powyższego, pełnomocnik pozwanej stwierdził, że postanowienia te nie kształtują praw i obowiązków powoda w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami ani nie naruszają interesów powoda w stopniu rażącym. Pozwana wskazała nadto, iż zastosowanie kwestionowanych przez powoda postanowień dotyczących opłaty likwidacyjnej służy rozliczeniu kosztów, jakie pozwana poniosła w związku z zawarciem i likwidacją umów ubezpieczenia powoda. Pozwana podniosła również, że stosowanie tych postanowień zabezpiecza pozwaną przed ryzykiem braku możliwości pokrycia kosztów poniesionych w związku z daną umową ubezpieczenia z przyszłych składek należnych z tych umów, co powód zakwestionował wskazując, iż w ramach wszystkich posiadanych przez niego polis dokonał on w całości zapłaty składek z wyprzedzeniem.

Pełnomocnik pozwanej wskazał, iż pozwana złożyła oświadczenie o potrąceniu przysługującego jej roszczenia w kwocie 21 720 zł z tytułu poniesionych w związku z zawarciem i rozwiązaniem umów kosztów oraz podniosła zarzut potrącenia powyższej kwoty.

Sąd ustalił, co następuje.

Powód został zaproszony przez doradcę finansowego na spotkanie, na którym przedstawiono mu korzyści wynikające z inwestowania w fundusze kapitałowe, za pośrednictwem A. Towarzystwo (...) S.A. z siedzibą w W.. Doradca zapewnił powoda o możliwości szerokiego inwestowania we wszystkie fundusze znajdujące się w stronie internetowej pozwanej a także przedstawił wykresy i wyliczenia potwierdzające wysoką rentowność inwestycji.

W dniu 18 października 2007 roku powód złożył wniosek o zawarcie umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym.

W dniu 19 października 2007 roku powód zawarł z A. Towarzystwo (...) S.A. z siedzibą w W. umowę ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, (...) Program INwestycyjny (...) 2008, potwierdzoną polisą nr (...). Zgodnie z treścią umowy, powód zobowiązał się do zapłaty składki regularnej, rocznie, w kwocie 6000 zł.

Strony zawarły w umowie postanowienia o należnych opłatach, w tym o opłacie likwidacyjnej, pobieranej w zależności od okoliczności wskazanych w umowie w następującej wysokości:

- do dnia poprzedzającego 1. Rocznicę Polisy - 99,0%,
- od 1. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 2. Rocznicę Polisy - 99,0%,
- od 2. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 3. Rocznicę Polisy - 80,0%,

- od 3. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 4. Rocznicę Polisy - 70,0%,
- od 4. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 5. Rocznicę Polisy - 60,0%,
- od 5. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 6. Rocznicę Polisy - 50,0%,
- od 6. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 7. Rocznicę Polisy - 40,0%,
- od 7. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 8. Rocznicę Polisy - 30,0%,
- od 8. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 9. Rocznicę Polisy - 20,0%,
- od 9. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 10. Rocznicę Polisy - 10,0%,
- od 10. Rocznicy Polisy - 0%”

Do polisy zostały dołączone Ogólne warunki ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym.

Powód nie negocjował warunków umowy.

Dowód: polisa z dnia 19 października 2007 roku (k.18 - 19),wniosek(k.53), zeznania powoda (k.99 – 101).

W dniu 11 czerwca 2008 roku powód złożył wniosek o zawarcie umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym.

W dniu 24 czerwca 2008 roku powód zawarł z A. Towarzystwo (...) S.A. z siedzibą w W. umowę ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, (...) 2008, potwierdzoną polisą nr (...). Zgodnie z treścią umowy, powód zobowiązał się do zapłaty składki regularnej, miesięcznie, w kwocie 1000 zł.

Strony zawarły w umowie postanowienia o należnych opłatach, w tym o opłacie likwidacyjnej, pobieranej w zależności od okoliczności wskazanych w umowie w następującej wysokości:

- do dnia poprzedzającego 1. Rocznicę Polisy - 99,0%,
- od 1 Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 2. Rocznicę Polisy - 99,0%,
- od 2. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 3. Rocznicę Polisy - 80,0%,
- od 3. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 4. Rocznicę Polisy - 70,0%,
- od 4. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 5. Rocznicę Polisy - 60,0%,
- od 5. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 6. Rocznicę Polisy - 50,0%,
- od 6. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 7. Rocznicę Polisy - 40,0%,
- od 7. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 8. Rocznicę Polisy - 30,0%,
- od 8. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 9. Rocznicę Polisy - 20,0%,
- od 9. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 10. Rocznicę Polisy - 10,0%,
- od 10. Rocznicy Polisy - 0%”

Powód nie negocjował warunków umowy.

Dowód: polisa z dnia 24 czerwca 2008 roku (k.16- 17),wniosek (k. 54), zeznania powoda (k.99 – 101).

W dniu 16 grudnia 2009 roku powód złożył wniosek o zawarcie umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym.

W dniu 28 grudnia 2009 roku powód zawarł z A. Towarzystwo (...) S.A. z siedzibą w W. umowę ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (...) 2008 P., potwierdzoną polisą nr (...). Zgodnie z treścią umowy, powód zobowiązał się do zapłaty składki regularnej, rocznie, w kwocie 12000 zł.

Strony zawarły w umowie postanowienia o należnych opłatach, w tym o opłacie likwidacyjnej, pobieranej w zależności od okoliczności wskazanych w umowie w następującej wysokości:

- do dnia poprzedzającego 1. Rocznicę Polisy - 100,0%,
- od 1 Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 2. Rocznicę Polisy - 100,0%,
- od 2. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 3. Rocznicę Polisy - 80,0%,
- od 3. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 4. Rocznicę Polisy - 70,0%,
- od 4. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 5. Rocznicę Polisy - 60,0%,
- od 5. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 6. Rocznicę Polisy - 50,0%,
- od 6. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 7. Rocznicę Polisy - 40,0%,
- od 7. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 8. Rocznicę Polisy - 30,0%,
- od 8. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 9. Rocznicę Polisy - 20,0%,
- od 9. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 10. Rocznicę Polisy - 10,0%,
- od 10. Rocznicy Polisy - 0%”

Powód nie negocjował warunków umowy.

Dowód: polisa z dnia 28 grudnia 2009 roku (k.22-23),wniosek (k. 55), zeznania powoda (k.99 – 101).

Powód otrzymał Ogólne Warunki Ubezpieczeń wraz z zawarciem pierwszej z umów. Przy zawieraniu pozostałych został poinformowany, iż OWU znajdują się na stronie internetowej pozwanej spółki.

Powód opłacił w całości wszystkie polisy wcześniej, niż wymagały tego umowy.

Po zawarciu przedmiotowych umów okazało się, iż powód nie ma możliwości inwestowania we wszystkie fundusze znajdujące się na stronie internetowej pozwanego i krąg funduszy zawężał się. Powód, jako posiadacz określonych polis, miał uprawnienie do inwestowania tylko w niektóre fundusze i to nie były te, które przynosiły zyski, natomiast cały czas ponosił opłaty stałe.

Powód stwierdzając, iż ma ograniczone możliwości inwestowania i obawiając się utraty wpłaconych środków złożył wniosek o wypłatę wszystkich środków zgromadzonych na jego rachunkach u pozwanego.

Na rachunku związanym z polisą nr (...) powód zgromadził środki w wysokości 70 383,82 zł. W dniu 5 lutego 2014 roku pozwany dokonał całkowitej wypłaty z przedmiotowego rachunku kwoty 61 935,88 zł. Pozostałe środki, w wysokości 7290 zł potrącono jako opłatę likwidacyjną.

Na rachunku związanym z polisą nr (...) powód zgromadził środki w wysokości 31879,93 zł. W dniu 25 kwietnia 2014 roku pozwany dokonał całkowitej wypłaty z przedmiotowego rachunku kwoty 27 271,13 zł. Pozostałe środki, w wysokości 4290 zł potrącono jako opłatę likwidacyjną.

Na rachunku związanym z polisą nr (...) powód zgromadził środki w wysokości 60 788,16 zł. W dniu 21 maja 2014 roku pozwany dokonał całkowitej wypłaty z przedmiotowego rachunku kwoty 50 648,16 zł. Pozostałe środki, w wysokości 10 140 zł potrącono jako opłatę likwidacyjną.

Dowód: potwierdzenie dokonania wypłaty (k.24 – 25, k.26 – 27, k.28 - 29), zlecenia wypłaty i wykupu (k.71 – 73), ogólne warunki umów z załącznikami (k.56-70), zeznania powoda (k.99 – 101).

Sąd ustalił powyższy stan faktyczny na podstawie wymienionych wyżej dokumentów oraz zeznań pozwanego, które nie były kwestionowane przez żadną ze stron a i sąd nie miał podstaw, do zakwestionowanie ich z urzędu.

Sąd zważył, co następuje.

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie w całości.

Bezsporne w niniejszej sprawie było zawarcie przez strony na podstawie wniosku powoda z dnia 18 października 2007 r. umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (...) 2008 o oznaczeniu (...), jak również to, że w dniu 11 czerwca 2008 r. powód złożył wniosek o zawarcie umowy ubezpieczenia z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (...) 2008 o oznaczeniu (...), a następnie w dniu 16 grudnia 2009 r. wniosek o zawarcie umowy ubezpieczenia z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (...) 2008 P. o oznaczeniu (...). Niespornym było również, że na podstawie tych umów powód był zobowiązany do opłacenia składek w wysokości odpowiednio: 6.000 zł rocznie, 1.000 zł miesięcznie i 12.000 zł rocznie.

Przedmiotem sporu nie były również okoliczności związane z wygaśnięciem przedmiotowych umów. Powód nie kwestionował wartości środków zgromadzonych na rachunkach rozliczeniowych posiadanych przez niego poliso-
lokatach, stanowiących podstawę ustalenia przez pozwaną wysokości opłaty likwidacyjnej. Okoliczność sporną stanowiło natomiast uprawnienie, które przysługiwało stronie pozwanej na podstawie ogólnych warunków ubezpieczenia, do potrącenia ze środków zgromadzonych na rachunkach powoda opłat likwidacyjnych. W tym zakresie spór pomiędzy stronami sprowadzał się przede wszystkim do kwalifikacji jako klauzul niedozwolonych postanowień ogólnych warunków ubezpieczenia uprawniających pozwaną do naliczenia i pobrania opłaty likwidacyjnej w związku z przedterminowym wygaśnięciem stosunku ubezpieczenia. Strona powodowa kwestionowała również skuteczność zmiany sposobu naliczania tej opłaty i jej wysokości, w stosunku do kontrahentów umów opartych na ogólnych warunkach ubezpieczenia zawierających postanowienie określające wysokość tej opłaty, które uznane zostało przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za niedozwolone.

Zawarte przez powoda z pozwaną jako ubezpieczycielem umowy, miały charakter złożony i łączyły w sobie elementy umowy ubezpieczenia w rozumieniu art. 805 i następnego kodeksu cywilnego i art. 13 ustawy o działalności ubezpieczeniowej, jak również element inwestycyjny.

Umowa ubezpieczenia na życie jest umową nazwaną, do której zastosowanie mają przepisy znajdujące się w szczególności w tytule XXVII Kodeksu cywilnego oraz przepisy ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o działalności ubezpieczeniowej (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 950 ze zm. – dalej: u.d.u.). Umowa ubezpieczenia na życie ma charakter umowy dwustronnie zobowiązującej i odpłatnej – po obu stronach powstają określone prawa oraz obowiązki. Zgodnie z treścią art. 805 § 1 k.c. przez umowę ubezpieczenia ubezpieczyciel zobowiązuje się, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, spełnić określone świadczenie w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku, a ubezpieczający zobowiązuje się zapłacić składkę.

Składając wnioski o zawarcie przedmiotowych umów, a następnie zawierając je z pozwaną spółką, powód nawiązał z pozwaną stosunki prawne, w ramach których pozwana udzieliła powodowi w każdej z trzech zawartych umów ochrony

ubezpieczeniowej na wypadek śmierci lub dożycia do końca okresu odpowiedzialności, a w przypadku zaistnienia jednego z tych zdarzeń zobowiązywała się spełnić na rzecz powoda świadczenie ubezpieczeniowe. Powód natomiast zobowiązał się do regularnego opłacania składek, które pełniły nie tylko funkcje typowej składki w rozumieniu powołanych wyżej przepisów o umowie ubezpieczenia, ale również miały charakter inwestycji. Pozwana jako ubezpieczyciel nie gwarantowała przy tym osiągnięcia celu inwestycyjnego (zysku), a jedynie zwrot wypracowanego kapitału po upływie pełnego okresu odpowiedzialności wynoszącego w każdej z umów (...) lat. Na podstawie zawartej umowy, ubezpieczyciel udzielał zatem ochrony ubezpieczeniowej na życie ubezpieczonego na wskazanych w umowie warunkach, zaś ubezpieczony obowiązany był do wpłacenia składki, która następnie była alokowana w ubezpieczeniowy fundusz kapitałowy według zasad szczegółowo opisanych w ogólnych warunkach ubezpieczenia.

Przedmiotowa umowa jest umową mieszaną z elementami klasycznego modelu umowy ubezpieczenia na życie i postanowieniami charakterystycznymi dla umów, których celem jest inwestowanie kapitału. Przewidziana umową ochrona ubezpieczeniowa ma z uwagi na sumę ubezpieczenia charakter symboliczny, a zatem dominuje w niej aspekt kapitałowy, co uzasadnia pogląd, że tego rodzaju umowa zakłada istnienie pomiędzy stronami długotrwałego stabilnego stosunku prawnego w celu zgromadzenia jak najwyższego kapitału i wygenerowania zysku dla ubezpieczającego, co zapewnia korzyści także ubezpieczycielowi. Stwierdzić zatem należy, że ubezpieczyciel pozostaje zainteresowany jak najdłuższym uiszczaniem przez ubezpieczającego składek w celu ich dalszego inwestowania.

W literaturze wskazuje się na dopuszczalność zastosowania konstrukcji umowy ubezpieczenia w ramach mechanizmów rynku finansowego, w szczególności w postaci zbiorowych ubezpieczeń na życie czy ubezpieczenia z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, czyli tzw. poliso-lokat, z którymi mamy do czynienia w analizowanej sprawie (por. A. Chłopecki, Wykorzystanie konstrukcji umowy ubezpieczenia na rynku finansowym a problem tzw. obejścia prawa, PPH 2013, nr 2, s. 4 i n.; M. Szczepańska, Regulacje prawne umowy ubezpieczenia z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (w:) Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego, pod red. M. Modrzejewskiej, Warszawa 2010, s. 1047 i n.; też, Charakterystyka prawna opłaty likwidacyjnej pobieranej przez ubezpieczycieli w umowie ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, Wiadomości Ubezpieczeniowe 2012, nr 1, s. 3 i n.). W ocenie Sądu element ubezpieczeniowy był w przypadku obu umów nikły – jednak nie można stwierdzić, że nie występował w ogóle, wobec czego Sąd przyjął, że chociaż w umowach tych element inwestycyjny był dominujący, to umowy te nie miały jedynie pozoru ubezpieczenia, ale stanowiły dopuszczalną prawem formę ubezpieczenia z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, z regularną składką.

Umowa ubezpieczenia jest umową przystąpienia (adhezyjną) zawieraną na podstawie stosowanych przez ubezpieczyciela warunków ubezpieczenia. Termin ten używany jest na określenie techniki zawierania umowy przez przystąpienie ograniczające swobodę umowną stron w kształtowaniu jej treści. Z uwagi na masowy i adhezyjny charakter umów ubezpieczenia, regułą jest, że przy ich zawieraniu ubezpieczyciel posługuje się wzorcami umów. Jak stanowi art. 384 § 1 k.c., ustalony przez jedną ze stron wzorzec umowy, w szczególności ogólne warunki umów, wzór umowy, regulamin, wiąże drugą stronę, jeżeli został jej doręczony przed zawarciem umowy.

Treść zawartej przez strony niniejszego postępowania umowy ubezpieczenia, tj. prawa i obowiązki ubezpieczyciela (pозwanej) oraz ubezpieczającego (powoda), szczegółowo określały ogólne warunki ubezpieczenia stanowiące wzorzec umowny o treści określonej przez pozwaną. Dlatego zgodnie z wymogiem art. 384 § 1 k.c. pozwana miała obowiązek przed zawarciem umowy ubezpieczenia doręczyć powodowi wzorzec umowny – ogólne warunki ubezpieczenia. Pozwana wywiązała się z tego obowiązku, a zatem wzorzec ten był wiążący dla powoda, o ile spełnione byłyby pozostałe przesłanki wynikające z przytoczonych poniżej przepisów.

Pełnomocnik powoda wskazał, iż w niniejszej sprawie mają zastosowanie przepisy pozwalające na uznanie za niewiążące tych postanowień umowy, które umożliwiają pozwanemu potrącenie z należności powoda opłat likwidacyjnych.

Stosownie do treści art. 385¹ § 1 k.c., postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie (§2).

Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta (§ 3). Ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje (§ 4).

Zgodnie z art. 385² k.c. oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny.

Z kolei art. 385³ k.c. zawiera regułę interpretacyjną, która nakazuje w razie wątpliwości uznawać za niedozwolone postanowienia umowne 23 klauzul wymienionych w tym przepisie.

Powyższe przepisy wprowadzają zakaz stosowania niedozwolonych postanowień umownych (klauzul niedozwolonych) w obrocie konsumenckim, który sankcjonowany jest brakiem mocy wiążącej tych klauzul. Przepisy te określają reguły ochrony konsumentów przed niedozwolonymi postanowieniami umownymi, które zwłaszcza znajdują zastosowanie w ramach sądowej kontroli wzorców umownych tak incydentalnej, podczas rozpoznawania sprawy dotyczącej konkretnego stosunku obligacyjnego, jak i kontroli abstrakcyjnej, niezależnej od istnienia zobowiązania.

Przepisy art. 385¹ - 385¹ k.c. znajdują zastosowanie do umów obligacyjnych zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami, z użyciem lub bez użycia wzorców, a także do klauzul wzorców umownych używanych przy zawieraniu umów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2003 r., sygn. V CK 277/02, OSNC 2004, nr 11, poz. 184).

Zgodnie z art. 22¹ k.c. za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

Art. 43¹ k.c. stanowi natomiast, że przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33¹ § 1 k.c., prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

W analizowanej sprawie nie ulega wątpliwości, że powód jako osoba fizyczna zawarł z pozwaną umowę w ramach czynności niezwiązanych bezpośrednio z działalnością gospodarczą, jak również to, że pozwana jest przedsiębiorcą, prowadzi bowiem działalność w zakresie ubezpieczeń na życie. Przepisy te znajdują zatem zastosowanie w niniejszej sprawie.

Z powołanych wyżej przepisów wynika, że za niedozwolone klauzule uważa się takie postanowienia umowy z konsumentem, które nie były z nim indywidualnie uzgadniane, a ponadto kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Powszechnie przyjmuje się, że chociaż w art. 385¹ § 1 i 2 k.c. ustawodawca posługuje się terminem „postanowienia umowy”, to chodzi również o postanowienia wzorca umownego, wydanego celem zawierania umów z konsumentami, bowiem w art. 385¹ § 3 k.c. ustawodawca uznaje za nieuzgodnione indywidualnie w szczególności postanowienia przejęte z wzorca.

Z uwagi na okoliczności podnoszone przez strony w toku sprawy, podkreślenia wymaga, że nie każde postanowienie umowy (lub wzorca umownego) zawartej z konsumentem podlega ocenie co do uznania go za klauzulę niedozwoloną. Przepis art. 385¹ § 1 k.c. nie dopuszcza bowiem możliwości uznania za klauzulę niedozwoloną postanowień

uzgodnionych indywidualnie z konsumentem oraz postanowień określających jednoznacznie główne świadczenia stron.

Nie ulega wątpliwości, iż postanowienia przewidujące naliczenie opłat likwidacyjnych nie były przez strony indywidualnie uzgadniane. A. zawartych przez strony umów ubezpieczenia polegała na przystąpieniu powoda do warunków zaproponowanych przez stronę pozwaną, ustalonych w opracowanym przez nią wzorcu umownym. Powód nie miał możliwości negocjowania warunków umowy, jedynie zaakceptował ich treść zaproponowaną przez ubezpieczyciela.

Zgodnie z cytowanym powyżej przepisem art. 385¹ § 4 k.c. ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje. Pozwana nie kwestionowała tego, iż postanowienia przewidujące naliczenie opłat likwidacyjnych zostały przez nie indywidualnie uzgodnione, wobec czego nie ma potrzeby szerszego uzasadniania tej przesłanki. Należy jednak dla porządku wskazać, iż art. 385¹ § 3 k.c. nakazuje uznać za nieuzgodnione indywidualnie te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. Jak wynika z dalszej treści tego artykułu najczęściej będą to sytuacje, gdy umowa zawierana była z użyciem wzorca umownego i kwalifikowane postanowienie albo jest tylko elementem tego wzorca, albo zostało przejęte do umowy (w całości lub części) z wzorca umownego. Przedmiotowe postanowienia nie były uzgodnione indywidualnie, gdyż powód nie miał wpływu na ich treść. Powyższe nie stanowiło w tej sprawie sporu.

Przepis art. 385¹ § 1 k.c., obok postanowień uzgodnionych indywidualnie z konsumentem, nie dopuszcza możliwości uznania za klauzulę niedozwoloną postanowień określających jednoznacznie główne świadczenia stron. Wbrew twierdzeniom strony pozwanej, postanowienia dotyczące opłaty likwidacyjnej nie określały głównych świadczeń stron, w związku z czym mogą być one uznane za klauzule niedozwolone. Należy podzielić pogląd, że w umowach nazwanych to essentialia negotii określają główne świadczenia stron. W niniejszym przypadku w oparciu o art. 805 § 1 i § 2 pkt 2 k.c. w zw. z art. 829 § 1 pkt 1 k.c. oraz treść umowy ubezpieczenia, należało ustalić, iż świadczeniem głównym ze strony powoda jest zapłata składki ubezpieczeniowej, zaś świadczeniem głównym strony pozwanej – wypłata określonych sum pieniężnych w razie śmierci ubezpieczonego w okresie ubezpieczenia lub dożycia przez ubezpieczonego określonego wieku. Tylko postanowienia bezpośrednio regulujące wymienione wyżej kwestie można zatem zaliczyć do postanowień określających główne świadczenia stron. Pozostałe kwestie, w tym określające skutki wykupu polisy przed upływem 10 lat od daty zawarcia umowy, nie stanowią świadczeń głównych w rozumieniu powołanych powyżej przepisów, a co za tym idzie – mogą być oceniane w kontekście art. 385¹ § 1 k.c.

Na wskazane powyżej rozumienie pojęcia „głównego świadczenia” nie wpływa treść art. 13 ustawy o działalności ubezpieczeniowej, który określa „konieczne” elementy treści umowy ubezpieczenia w sensie technicznym. Przepis ten wskazuje jedynie, jakie elementy stosunku prawnego strony zobowiązane są uregulować. Wymóg ten nie jest jednak równoznaczny z określeniem głównego świadczenia stron, a zawarcie w umowie wymienionych elementów nie przesądza o tym, iż stanowią one essentialia negotii umowy, gdyż te ostatnie określać powinny przedmiot zobowiązania. Z powołanego przez pozwaną spółkę art. 13 ust. 4 pkt 2 u.d.u. nie wynika, by strony miały obowiązek zawarcia w umowie postanowienia przewidującego, że w razie wypowiedzenia umowy przed upływem okresu wskazanego jako czas trwania umowy ubezpieczony zobowiązany będzie zapłacić ubezpieczycielowi opłatę likwidacyjną. Analiza treści tego przepisu wskazuje, iż nakazuje on określić nie „wartość wykupu”, lecz „zasady ustalania wartości wykupu”, a zatem nie przewiduje on zawarcia w umowie ubezpieczenia postanowienia określającego opłatę od wykupu.

Odnosząc się do twierdzeń pozwanej spółki, która podnosiła, iż opłata likwidacyjna dotyczy świadczenia głównego, bowiem służy ona do ustalenia wysokości całkowitej wypłaty, które stanowi świadczenie główne z umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, wskazać należy na następujące kwestie.

Po pierwsze, pozwana stawiając zarzut braku możliwości kontroli postanowienia umownego, odwołuje się do świadczenia ubezpieczyciela w postaci świadczenia całkowitej wypłaty, które w jej ocenie ma charakter świadczenia

głównego. W tym zakresie Sąd podziela stanowisko pozwanej, świadczenie to stanowi świadczenie główne, co wynika zarówno z art. 805 k.c., jak i z treści łączącej strony umowy.

Tymczasem podkreślenia wymaga, że w analizowanym stanie faktycznym cecha niedozwoloności nie dotyczy postanowienia określającego świadczenie ubezpieczyciela w postaci całkowitej wypłaty, lecz tym niedozwolonym postanowieniem umownym jest świadczenia ubezpieczonego (tyle, że potrącanego z wypłaty wartości wykupu) w postaci opłaty likwidacyjnej pobieranej właśnie przed całkowitą wypłatą wartości wykupu. Świadczenie w postaci opłaty od wykupu nie może stanowić głównego świadczenia stron umowy ubezpieczenia, skoro nie jest niezbędnym dla wypłaty wartości wykupu, a jedynie postanowieniem przewidzianym na wypadek przedwczesnego jej rozwiązania, potrącanym przy okazji tej wypłaty.

Powyższe zostało również prawidłowo dostrzeżone przez pozwaną, jednakże płynące z tego wnioski pozwanej co do możliwości uznania świadczenia ubezpieczonego w postaci opłaty likwidacyjnej za świadczenie główne są błędne. W doktrynie wskazuje się, że pojęcie „główne świadczenia stron” należy interpretować ściśle, w nawiązaniu do pojęcia elementów umowy przedmiotowo istotnych (essentialia negotii). W związku z powyższym, zakres tej negatywnej przesłanki kontroli umów do klauzul, które „określają” świadczenie główne, nie obejmując nimi tych postanowień, które jedynie są z nimi związane lub ich dotyczą. Postanowienia, które tylko „dotyczą” głównych świadczeń lub są z nimi „związane”, w szczególności wpływają na ich zakres, nie określają bowiem głównych świadczeń stron w rozumieniu przepisu art. 385¹ k.c. (por. M. Bednarek (w:) System prawa prywatnego, t. 5, s. 757–758; M. Jagielska, Nowelizacja Kodeksu cywilnego: kontrola umów i wzorców umownych, „Monitor Prawniczy” 2000, nr 11, s. 700; W. Popiołek (w:) K. Pietrzykowski, Komentarz, t. I, 2011, art. 3851, nb 12).

Z uwagi na powyższe, argumentacja pozwanej dotycząca opłaty likwidacyjnej zarówno jako głównego świadczenia powoda, jak i jako świadczenia związanego z głównym świadczeniem pozwanej okazała się nietrafna. Tutejszy Sąd podziela zarazem tożsamy pogląd przez Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyrokach z dnia 26 czerwca 2012 roku, sygn. VI ACa 87/12 i z dnia 6 września 2012 roku, sygn. VI ACa 458/12, w których Sąd ten również stwierdził, iż opłaty likwidacyjne nie stanowią głównego świadczenia stron umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym.

min-width:0.041cm;

Rok Polisowy, w którym jest pobierana opłata likwidacyjna od środków wypłacanych z Subkonta Składek Regularnych	Wysokość opłata likwidacyjna stanowiąca procent środków wypłacanych z Subkonta Składek Regularnych
1	99%
2	99%
3	80%
4	70%
5	60%
6	50%

7	40%
8	30%
9	20%
10	10%

W dalszej kolejności podkreślenia wymaga, iż treść postanowień zawartych w ogólnych warunkach ubezpieczenia, które stanowiły podstawę umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym wiążącej strony przedmiotowego postępowania została poddana abstrakcyjnej kontroli w ramach postępowania o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone. W wyroku z dnia 7 października 2011 roku (sygn. akt XVII AmC 1704/09) Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w W. uznał za niedozwolone i zakazał wykorzystywania A. Towarzystwu (...) Spółce Akcyjnej w W. w obrocie z konsumentami postanowień wzorca umowy o treści: „opłata likwidacyjna pobierana jest w wysokości wskazanej w tabeli poniżej:

Powyższe postanowienie zostało wpisane do rejestru klauzul niedozwolonych Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów pod pozycją nr (...).

Z kolei wyrokiem Sądu Okręgowy w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 4 czerwca 2012 roku wydanym w sprawie o sygn. XVII AmC 974/11, uznano za niedozwolone i zakazano stosowania przez A. Towarzystwo (...) Spółkę Akcyjną w W. w obrocie z konsumentami postanowień wzorca umowy o treści następującej:

1) „W razie odstąpienia od umowy (...) Towarzystwo zwraca Ubezpieczającemu Wartość Rachunku Ubezpieczającego, ustaloną według wyceny Jednostek Uczestnictwa najpóźniej z dziewiątego Dnia Wyceny po dniu zaakceptowania przez Towarzystwo oświadczenia o odstąpieniu od Umowy (...), zwiększoną o pobranie opłaty, wskazane w § 18 ust. 1 pkt. 1-6”;

2) „Opłata likwidacyjna pobierana z Subkonta Składek regularnych, poprzez umorzenie Jednostek Uczestnictwa, przed Całkowitą Wypłatą, w razie wygaśnięcia Umowy (...) [...] oraz tej części Częściowej Wyплаты z Subkonta Składek Regularnych, która powoduje, że Wartość Subkonta Składek Regularnych staje się niższa od kwoty odpowiadającej Statusowi Polisy Opłaconej przed wskazaną poniżej Rocznicą Polisy, w następującej wysokości:

- do dnia poprzedzającego 1. Rocznicę Polisy -100,0%,
- od 2. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 3. Rocznicę Polisy - 80,0%,
- od 3. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 4. Rocznicę Polisy - 70,0%,
- od 4. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 5. Rocznicę Polisy - 60,0%,
- od 5. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 6. Rocznicę Polisy - 50,0%,
- od 6. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 7. Rocznicę Polisy - 40,0%,
- od 7. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 8. Rocznicę Polisy - 30,0%,
- od 8. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 9. Rocznicę Polisy - 20,0%,

- od 9. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 10. Rocznicę Polisy

- 10,0%, - od 10. Rocznicy Polisy - 0%”;

3) „Opłata likwidacyjna pobierana jest w wysokości wskazanej w tabeli poniżej:

Rok P., w którym jest pobierana opłata likwidacyjna od środków wypłacanych z Subkonta z Składek Regularnych	Wysokość opłaty likwidacyjnej stanowiąca procent środków wypłacanych z Subkonta Składek
1	100%
2	100%
3	80%
4	70%
5	60%
6	50%
7	40%
8	30%
9	20%
10	10%

Wyrokiem z dnia 4 kwietnia 2013 roku wydanym w sprawie o sygn. akt VI ACa 1324/12 Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację od powyższego wyroku, na skutek czego przedmiotowe postanowienie zostało wpisane do rejestru klauzul abuzywnych pod pozycjami nr (...), (...), (...).

Odnosząc się do podniesionej przez pozwaną argumentacji, z której wynika, iż w ocenie pozwanej przy dokonywaniu incydentalnej kontroli postanowień umownych nie ma znaczenia, czy dane postanowienie było uprzednio wpisane do rejestru, wskazać należy, co następuje.

Jak wynika z art. 479⁴³ k.p.c. prawomocny wyrok wydany w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Przepis art. 479⁴³ k.p.c. rozszerza prawomocność wyroku wydanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone na osoby trzecie. Skutek tzw. prawomocności rozszerzonej

powstaje w chwili wpisania treści postanowienia wzorca umowy do rejestru postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone.

W orzecznictwie wątpliwości budzi, czy wyrok uwzględniający powództwo prowadzi do powstania negatywnej przesłanki procesowej jedynie wobec pozwanego przedsiębiorcy, czy też wobec innych przedsiębiorców. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 7 października 2008 r. (III CZP 80/08, Biuletyn Sądu Najwyższego 2008, nr 10, s. 196) stwierdził, iż rozszerzona prawomocność wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone nie wyłącza możliwości wytoczenia powództwa przeciwko przedsiębiorcy stosującemu takie same lub podobne postanowienia, który nie brał udziału w postępowaniu, w którym zapadł wyrok. Powyższy pogląd jest aprobowany przez tutejszy Sąd.

Kwestia ta nie ma jednak znaczenia dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie, albowiem wzorzec, w którym zawarta jest klauzula uprawniająca pozwaną do pobrania opłaty likwidacyjnej w określonej wysokości, uznany za niedozwolone postanowienie umowne, został ukształtowany przez tego samego przedsiębiorcę, który w niniejszej sprawie występuje w charakterze pozwanego. Nie ulega natomiast wątpliwości, że zgodnie z art. 479⁴³ k.p.c. moc wiążąca wyroku tego Sądu i powaga rzeczy osądzonej rozciągać się na takie same postanowienia stosowane przez tego samego przedsiębiorcę wobec innych kontrahentów. Wydany w sprawie o sygnaturze XVII Amc 1704/09 wyrok dotyczy postanowienia wzorca stosowanego przez pozwaną spółkę i fakt wpisania stosowanej przez nią klauzuli do rejestru przesądza o tym, że klauzula ta zastosowana wobec każdego kontrahenta musi być uznana za abuzywną. Wpisanie przywołanej wyżej klauzuli do wskazanego rejestru oznacza, że jej stosowanie przez pozwaną jest zakazane.

Z powołanym wyżej przepisem art. 479⁴³ k.p.c. koreluje treść art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z 2015 r., poz. 184 z późn. zm.), który stanowi, iż zakazane jest stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, przez które rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c.

Ponadto, w uchwale z dnia 13 lipca 2006 r., (...) 3/06, LexPolonica nr 412765 (OSNP 2007, nr 1-2, poz. 34), Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest posługiwanie się przez przedsiębiorcę nie tylko klauzulą wpisaną do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, lecz także klauzulą o treści tożsamej z klauzulą wpisaną do rejestru, choćby przedsiębiorca dokonał w niej zmian. Uzasadniając prezentowany pogląd, Sąd Najwyższy wskazał, że stosowanie klauzuli o zbliżonej treści do klauzuli wpisanej do rejestru wywołuje takie same skutki i godzi tak samo w interesy konsumentów, jak stosowanie klauzuli identycznej co wpisana do rejestru.

Z uwagi na powyższe, postanowienie dotyczące pobierania przez pozwaną opłat likwidacyjnych w związku z wcześniejszym zakończeniem stosunku prawnego zawarte w załączniku do ogólnych warunków ubezpieczenia nie może stanowić ważnej podstawy do ustalenia i pobrania opłaty likwidacyjnej w niniejszej sprawie, albowiem uznać je należy za bezskuteczne. Postanowienie takie jest niewiążące dla powoda jako konsumenta względem strony pozwanej – przedsiębiorcy (art. 385¹ § 2 k.c.).

W niniejszej sprawie strona pozwana na skutek powołanego wyżej wyroku, podjęła w dniu 27 sierpnia 2012 roku uchwałę Zarządu, na podstawie której określono nowy sposób ustalania i pobierania opłaty likwidacyjnej, na który to sposób pozwana powołała się w niniejszej sprawie odpowiadając na żądanie wywiedzione przez powoda.

Powyższe wyroki dotyczyły zatem również postanowienia zastosowanego przez pozwaną w niniejszej sprawie we wzorcach stanowiących załączniki do ogólnych warunków ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym do umów zawartych przez pozwaną spółkę z powodem. Mając na uwadze, że rozszerzona skuteczność wyroku uznającego tożsame wzorzec umowny za niedozwolony, rozciąga się na tożsame z jego brzmieniem wzorce umowne stosowane przez tego samego przedsiębiorcę, który brał udział w postępowaniu wszczętym w

ramach kontroli abstrakcyjnej, wyłącza konieczność jego oceny w świetle treści art. 385¹ § 1 k.c. na potrzeby niniejszej sprawy. Przywołane orzeczenia Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów wiążą zatem Sąd w niniejszej sprawie co do stwierdzenia, że postanowienia przewidziane w załączniku do ogólnych warunków ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym dotyczące ustalania i pobierania przez pozwaną spółkę opłaty likwidacyjnej w określony w nich sposób stanowią niedozwolone klauzule umowne, których pozwana nie mogła zastosować wobec powoda.

W analizowanym stanie faktycznym pozwana w istocie pobrała od powoda mniejsze opłaty likwidacyjne aniżeli wynikało to z zakwestionowanych postanowień umownych, uznanych za klauzule niedozwolone przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Zdaniem sądu, w świetle postanowień umowy, takie działanie pozwanej nie mogło wywrzeć skutków w stosunku do drugiej strony stosunku zobowiązaniowego.

Zgodnie z art. 830 § 3 k.c. ubezpieczyciel może wypowiedzieć umowę ubezpieczenia na życie jedynie w wypadkach wskazanych w ustawie. § 4 stanowi, że przepisy § 3 oraz art. 812 § 8 k.c. stosuje się odpowiednio w razie zmiany ogólnych warunków ubezpieczenia na życie w czasie trwania stosunku umownego. Nie uchybia to stosowaniu w takim przypadku przepisu art. 384¹ k.c. Z kolei zgodnie z art. 384¹ k.c., wzorzec wydany w czasie trwania stosunku umownego o charakterze ciągłym wiąże drugą stronę, jeżeli zostały zachowane wymagania określone w art. 384 k.c., a strona nie wypowiedziała umowy w najbliższym terminie wypowiedzenia.

Obciążając powoda opłatami likwidacyjnymi obliczonymi według innego sposobu i w innej wysokości, pozwana w istocie odstąpiła od stosowania dotychczasowych ogólnych warunków ubezpieczenia i zastosowała nowe. Dla dokonania takiej zmiany, jak wynika z powołanego art. 830 § 4 k.c. konieczne jest zastosowanie procedury określonej w art. 384¹ k.c. W konsekwencji naliczenie opłaty likwidacyjnej, jakie zostało zastosowane wobec powoda wymagało zastosowania art. 384¹ k.c. Przepis ten pozwala ubezpieczycielowi zmodyfikować istniejący stosunek obligacyjny w drodze wydania wzorca umownego, dając ubezpieczającemu wybór między akceptacją poczynionej modyfikacji a wypowiedzeniem zobowiązania. Pozwana nie przeprowadziła takiej procedury, a przynajmniej w żaden sposób tego nie wykazywała w toku niniejszego postępowania. Na skutek niedopełnienia wskazanych wymagań stosunek prawny łączący strony miał postać niezmienioną, nie zawierał jedynie – z uwagi na uznanie za niedozwolone – postanowień zastrzegających obowiązek zapłaty opłaty likwidacyjnej, które nie wiązały powoda tak w zakresie wysokości jak i w zakresie podstawy. Z uwagi na powyższe pozwana nie mogła naliczyć powodowi zmienionej opłaty. Zgodnie z art. 812 § 8 k.c., różnicę między treścią umowy a ogólnymi warunkami ubezpieczenia ubezpieczyciel zobowiązany jest przedstawić ubezpieczającemu w formie pisemnej przed zawarciem umowy. W razie niedopełnienia tego obowiązku ubezpieczyciel nie może powoływać się na różnicę niekorzystną dla ubezpieczającego. Przepisu nie stosuje się do umów ubezpieczenia zawieranych w drodze negocjacji. Wprawdzie, jak wynika z zeznań powoda, negocjował on z pozwaną wysokość opłaty, jednakże negocjacje te nie miały miejsca w czasie trwania stosunku umownego, a tylko w takiej sytuacji, zgodnie z art. 830 § 4 k.c. strony mogły negocjować zmianę postanowień ogólnych warunków ubezpieczenia.

Mając na fakt uznania przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów stosowanych przez pozwaną postanowień przewidujących naliczenie opłat likwidacyjnych za klauzule niedozwolone oraz okoliczność, iż w żaden sposób pozwana w trakcie trwania stosunku umownego nie stosowała wobec powoda procedury wskazanej w art. 384¹ k.c., należy stwierdzić, iż pozwana nie miała możliwości pobrania opłaty likwidacyjnej z uwagi na brak prawidłowego określenia jej wysokości oraz zasad jej ustalenia. Wskazać należy, że niewiążące było całe postanowienie przewidujące pobieranie opłaty likwidacyjnej. Dlatego chcąc zastrzec możliwość pobrania świadczenia w sytuacji przedwczesnego zakończenia stosunku prawnego, pozwana powinna dokonać odpowiednich zmian w ogólnych warunkach ubezpieczenia. Tymczasem w przedmiotowej sprawie powód został poinformowany przez pozwaną o nałożeniu opłaty likwidacyjnej dopiero w momencie wyrażenia przez niego zamiaru wypowiedzenia umowy. Wówczas pozwana naliczyła powodowi opłaty likwidacyjne, których wysokość w toku procesu uzasadniała faktem, iż stanowiły one sumę następujących kwot: kosztów prowizji wypłaconej pośrednikowi ubezpieczeniowemu, kosztów wystawienia polisy oraz kosztów likwidacji polisy. Z uwagi na fakt, iż w wydanych wobec (...) Towarzystwa (...) S.A. wyrokach uznano za niedozwolone postanowienia przewidujące opłaty likwidacyjne, a postanowienia te zostały wpisane do

rejestr, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., postanowienia umożliwiające pozwanej pobranie opłat likwidacyjnych były niewiążące dla powoda ex lege, a zarazem ich dalsze stosowanie przez pozwaną spółkę postanowień wzorca uznanych za niedozwolone stanowiło zatem bezprawne działanie godzące w zbiorowe interesy konsumentów, czyli praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ust. 2 u.o.k.k. Jednocześnie, z uwagi na niezastosowanie się przez pozwaną spółkę do procedury przewidzianej przepisami art. 384¹ k.c. w zw. z art. 830 § 4 k.c., opłata naliczona przez pozwaną w nowy sposób, nawet o wysokości niższej aniżeli wynikająca z wcześniej stosowanej klauzuli niedozwolonej, nie mogła wiązać powoda jako konsumenta. Ustalenie i naliczenie powodowi przez pozwaną opłat likwidacyjnych było niezasadne. Pobierając opłaty likwidacyjne w nowo określonym wymiarze, strona pozwana naruszyła szereg przepisów – w szczególności art. 479⁴³ k.p.c., art. 384¹ k.c. w zw. z art. 384 k.p.c., art. 24 ust. 2 u.o.k.k., art. 13 ust. 4 pkt 2 u.d.u. Z uwagi na wynikający z przywołanych przepisów brak związania powoda treścią postanowień określających opłaty likwidacyjne, łączący strony niniejszego sporu stosunek obligacyjny w zakresie naliczenia opłaty likwidacyjnej, utrzymał się w postaci niezmienionej – po pierwsze powoda jako konsumenta nie obowiązywało postanowienie umożliwiające pobranie opłaty likwidacyjnej uznane przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za klauzulę niedozwoloną, a nadto strony nie były związane zmianą pierwotnie obowiązującej opłaty. Świadczenie potrącone z kwoty środków zgromadzonych na polisach powoda, należało uznać za nienależne, albowiem jego podstawa odpadła w trakcie trwania stosunku umownego.

Niezależnie od powyższego skutku i związania wskazanymi wyrokami, podkreślić należy, iż w ocenie Sądu – mając na uwadze poczynione wyżej wywody dotyczące braku uznania kwestionowanych postanowień za postanowienia określające główne świadczenia stron – postanowienia umowne nakładające na powoda opłaty likwidacyjne, które nie zostały z nim indywidualnie uzgodnione, stanowią wbrew twierdzeniom strony pozwanej postanowienie umowne, które kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszający jego interesy. Przy ocenie postanowień umownych, celem stwierdzenia ich zgodności z dobrymi obyczajami, Sąd miał na uwadze sposób postępowania wskazany w art. 385² k.c., i dokonał oceny zgodności postanowień umowy z dobrymi obyczajami według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę kontekst towarzyszący procesowi kontraktowania, w tym okoliczności zawarcia umowy.

Należy podkreślić, iż również sam sposób ukształtowania opłaty likwidacyjnej i obciążenie nią konsumenta w oderwaniu od ponoszonych przez ubezpieczyciela wydatków, oraz bez uwzględnienia innych uiszczanych przez powoda opłat stanowi rażące naruszenia jego interesów poprzez automatyzm samej konstrukcji opłaty.

Wskazać należy, iż w stosunkach z konsumentami w świetle dobrych obyczajów znaczenie mają te oceny zachowań podmiotów, które odwołują się do takich wartości jak szacunek wobec kontrahenta, uczciwość, szczerowość, zaufanie, lojalność, rzetelność i fachowość. Tym wartościom powinny odpowiadać zachowania stron stosunku, także w fazie przedumownej. Tymczasem, jak wynika z zeznań powoda, nie został on należycie poinformowany przez pozwaną o warunkach zawartej umowy, a wręcz wprowadzony w błąd. W analizowanej sprawie powód, zawierając umowę zdawał sobie sprawę z tego, iż jej wypowiedzenie przez upływem okresu 10 lat będzie wiązało się z naliczeniem opłat likwidacyjnych, jednakże inaczej wyobrażał on sobie przebieg stosunku prawnego, jaki został przez strony nawiązany oraz straty i korzyści, jakie z nim się wiązały. Powód zawarł umowy będąc przekonany, iż będzie miał możliwość szerokiego inwestowania, o czym został zapewniony przy zawarciu umowy, tymczasem możliwości te były bardzo ograniczone. Dokonując w kontekście tych okoliczności oceny postanowień umów, które kształtują prawa i obowiązki pozwanej, przewidujące pobranie opłat likwidacyjnych, stwierdzić należy, iż nie pozwalały one na realizację wskazanych wyżej wartości. Zapewnienie powoda o licznych korzyściach płynących z umowy, w sytuacji, gdy ich realizacja była niemożliwa, sprawia, że obwarowanie możliwości wcześniejszego wypowiedzenia tak ryzykownej umowy opłatami likwidacyjnymi, należy uznać za sprzeczne z dobrymi obyczajami.

Należy uznać, iż komentowane postanowienia naruszały równorzędność stron umowy, nierównomiernie rozkładając uprawnienia i obowiązki między jej partnerami. Bezpodstawne są przy tym twierdzenia pozwanej o ponoszonym przez nią ryzyku, które usprawiedliwiać miałyby naliczanie opłat likwidacyjnych w razie wcześniejszego rozwiązania umowy, zwłaszcza że powód uiszczył w całości należne składki. Klauzule przewidujące opłaty likwidacyjne wywoływały istotną

i nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków kontraktowych na niekorzyść konsumenta. Jednocześnie nierównowaga ta rażąco naruszała interes powoda, w szczególności jego interes ekonomiczny oraz satysfakcję z zawarcia umowy o określonej treści. Powód nie miał możliwości przeciwdziałania negatywnym efektom zawartej umowy, mimo przykładania przez niego należytej staranności i poświęcania czasu i uwagi na jej realizację. Wobec powyższego postanowienia wzorca umowy ubezpieczenia naruszały interes majątkowy i osobisty powoda.

Ponadto, wbrew wymogom wynikającym z art. 385 § 1 k.c. co do jednoznacznego i przejrzystego konstruowania wzorca, pozwana nie dopełniła tego obowiązku przy formułowaniu sposobu naliczenia i wysokości opłat likwidacyjnych. Gdyby mechanizm naliczenia opłaty likwidacyjnej został powodowi jasno przedstawiony na etapie zawierania umowy, mógłby on realnie ocenić, czy zawarcie umowy będzie dla niego korzystne z uwzględnieniem zaistnienia w przyszłości takich okoliczności, które mogłyby skłonić go do przedterminowego wypowiedzenia umowy. Tymczasem, jak zostało wcześniej wskazane, powód o wydatkach powiązanych z zawarciem umowy dowiedział się dopiero na etapie jej rozwiązania. Brak poinformowania powoda przez pozwaną o przeznaczeniu pobranych opłat likwidacyjnych na pokrycie kosztów zawarcia i rozwiązania umowy, w tym prowizji agenta, sprawia, że nałożenie na powoda obowiązku uiszczenia opłat likwidacyjnych jest sprzeczne z dobrymi obyczajami, narusza bowiem wymóg konstruowania w umowie jasnych postanowień oraz zasadę lojalności przedsiębiorcy wobec konsumenta.

Wskazać należy, iż zgodnie art. 830 § 1 k.c., przy ubezpieczeniu osobowym ubezpieczający może wypowiedzieć umowę w każdym czasie z zachowaniem terminu określonego w umowie lub ogólnych warunkach ubezpieczenia, a w razie jego braku – ze skutkiem natychmiastowym. Przepis ma charakter bezwzględnie obowiązujący, a co za tym idzie – niedopuszczalne jest wyłączenie możliwości wypowiedzenia umowy przez ubezpieczającego. Powód powinien zatem mieć możliwość skorzystania z możliwości wypowiedzenia zarówno umowy zawartej na czas nieoznaczony jak i na czas oznaczony. Z tego powodu naliczenia opłat likwidacyjnych w sytuacji skorzystania przez powoda z prawa wypowiedzenia umowy, stanowiło istotną barierę utrudniającą powodowi realizację przysługującego mu prawa podmiotowego.

Mając na uwadze powyższe, Sąd w niniejszej sprawie uznał, że naliczenie przez pozwaną opłat likwidacyjnych w arbitralnie przez nią zmienionej wysokości wyczerpują dyspozycję art. 385¹ § 1 k.c., albowiem w dalszym ciągu poprzez pobranie tych opłat obowiązki powoda kształtowane są w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszający interesy powoda.

W piśmie z dnia 18 stycznia 2016 roku pozwana złożyła oświadczenie o potrąceniu wierzytelności przysługującej jej względem powoda w kwocie 21.720 złotych z tytułu poniesionych kosztów w związku z zawarciem i likwidacją umów ubezpieczenia, z wierzytelnością powoda dochodzoną w przedmiotowym postępowaniu.

W pierwszej kolejności wskazać należy, iż pozwana udzielając pełnomocnictwa procesowego jego zakres ukształtowała w szerszych granicach niż określone w art. 91 k.p.c., poprzez umocowanie pełnomocnika m.in. do składania w jej imieniu materialnoprawnych oświadczeń o potrąceniu. Określenie w taki sposób zakresu umocowania pełnomocnika było dopuszczalne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2004 r., I CK 204/04, OSNC 2005, nr 10, poz. 176; wyrok SA w Katowicach z dnia 29 listopada 2006 r., I ACa 1678/06, Lex nr 307225), wobec czego stwierdzić należy, iż w piśmie procesowym z dnia 18 stycznia 2016 r. dokonano skutecznej czynności potrącenia.

Sąd uznał za bezzasadny podniesiony przez stronę pozwaną zarzut potrącenia wierzytelności przysługujących jej od powoda, w wysokości stanowiącej przedmiot sporu w niniejszej sprawie,.

W myśl art. 498 § 1 k.c. gdy dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami, mogą potrącić swoje wierzytelności z wierzytelności drugiej strony, jeżeli przedmiotem obu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku, a obie wierzytelności są wymagalne i mogą być dochodzone przed sądem lub przed innym organem państwowym.

Podnosząc zarzut potrącenia, pozwana powołała się na treść art. 750 k.c. i art. 742 k.c. oraz art. 18 ust. 2 u.d.u.

Zgodnie z art. 742 k.c., dający zlecenie powinien zwrócić przyjmującemu zlecenie wydatki, które ten poczynił w celu należytego wykonania zlecenia, wraz z odsetkami ustawowymi; powinien również zwolnić przyjmującego zlecenie od zobowiązań, które ten w powyższym celu zaciągnął w imieniu własnym.

Jak z kolei stanowi art. 750 k.c., do umów o świadczenie usług, które nie są uregulowane innymi przepisami, stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu.

Sąd nie podziela stanowiska pozwanej w zakresie, w jakim wskazała ona, że w sprawie winny mieć zastosowanie przepisy dotyczące umowy zlecenia. W ocenie Sądu zawarte przez strony umowy, pomimo tego, że były umowami ubezpieczenia na życie z funduszem kapitałowym, wobec szerokiej definicji zawartej w art. 805 k.c., są umowami ubezpieczenia, do których stosować należy regulacje przewidziane dla tego typu umów. Pomimo, iż w umowach tych przeważa aspekt kapitałowy, nie zmienia to ich charakteru, bowiem zachowane zostały wymogi dotyczące treści stosunku ubezpieczenia określone w kodeksie cywilnym i pozostałych przepisach regulujących działalność ubezpieczeniową. Zastosowanie przepisów dotyczących umowy zlecenia skutkowałoby obejściem uregulowań szczególnych dla tego typu stosunków prawnych, w szczególności przepisów, na które uzasadniając swoje roszczenie, powoływała się sama pozwana, tj. art. 13 ust. 4 u.d.u. W niniejszej sprawie brak było zatem podstaw do wywodzenia roszczenia z przepisów art. 742 k.c. w zw. z art. 750 k.c. Swoje roszczenie pozwana mogła ewentualnie wywodzić z przepisów ogólnych kodeksu cywilnego, w szczególności art. 471 k.c., choć w realiach niniejszej sprawy nie byłyby spełnione przesłanki roszczenia odszkodowawczego. Nie doszło bowiem do niewykonania bądź nienależytego wykonania umowy, albowiem powód postąpił zgodnie z procedurą określoną w zawartych przez strony umowach. Brak jest również możliwości uznania wydatków wskazanych przez pozwaną za szkodę podlegającą naprawieniu w ramach odpowiedzialności kontraktowej. Opisane wydatki w postaci kosztów wystawienia polisy, kosztów rozwiązania umowy i prowizji dla agenta są bowiem wydatkami związanymi z funkcjonowaniem zakładu ubezpieczeń oraz towarzyszącym pozyskiwaniu klientów.

Ustosunkowując się do kwestii nieosiągnięcia rentowności umów, z uwagi na zbyt wczesne ich rozwiązanie, Sąd stwierdził, że stanowisko pozwanej było nieuzasadnione. Podkreślić po raz kolejny należy, że powód wbrew stanowisku pozwanej wywiązał się z długoterminowego zobowiązania do opłacania składek w całości, bowiem wszystkie składki uiszczył i to przed terminem, umożliwiając pozwanej na wcześniejsze korzystanie z jego kapitału. Dlatego zupełnie bezpodstawne są twierdzenia, że gdyby pozwana wiedziała, że powód wcześniej wypowiedzie umowę, wprowadziłaby rozwiązania umożliwiające pokrycie kosztów przez opłaty na początkowym etapie trwania umów. Pomimo braku takich rozwiązań, powód w istocie uiszczył wszystkie opłaty wcześniej niż był do tego zobowiązany.

Ponadto, wskazać należy, iż określenie przez pozwaną w pierwotnej wersji ogólnych warunków ubezpieczenia opłat likwidacyjnych w procentowej wysokości, różnej dla poszczególnych lat trwania umowy, nie miało związku z rentownością umowy. Opłaty te zostały określone ryczałtowo bez powiązania ich wymiaru z rzeczywiście poniesionymi przez pozwaną wydatkami. W ogólnych warunkach ubezpieczenia nie znalazły się żadne postanowienia, które wskazywałyby na funkcję kompensacyjną pobranych opłat likwidacyjnych. W ocenie Sądu sama nazwa „opłata”, jak również dotyczące jej postanowienia ogólnych warunków ubezpieczenia, przewidujące możliwość pobrania jej w razie wypowiedzenia umowy ubezpieczenia przez ubezpieczającego, dają podstawy do stwierdzenia, że stanowi ona świadczenie konsumenta, przeznaczone na bliżej nie określone wydatki pozwanej.

W ocenie Sądu wysokość opłat likwidacyjnych powinna być uzależniona jedynie od wydatków związanych z wygaśnięciem umowy ubezpieczenia. Pozwana, uzasadniając zarzut potrącenia, sporządziła wykaz wydatków, sprowadzający się w głównej mierze (za wyjątkiem niewielkich kwot z tytułu wystawienia polisy oraz likwidacji polisy) do kosztów akwizycji, tj. prowizji pośrednika ubezpieczeniowego. Pozwana nie wykazała natomiast, jakie konkretnie koszty zostały poniesione w związku z wygaśnięciem umów ubezpieczenia. Co więcej, pozwana już na samym początku trwania umów, jak również w trakcie ich obowiązywania, pobierała różnego rodzaju opłaty. Znaczna część kosztów funkcjonowania strony pozwanej oraz jej ryzyko zostało zatem pokryte przez powoda w ramach wcześniej pobranych opłat. Pozwana nie wskazała jednak, na co zostały przeznaczone środki pobrane przy zawieraniu umów. Zdaniem Sądu, wydatki zgłoszone przez pozwaną do potrącenia, nie były powiązane z kosztami poniesionymi

przy rozwiązaniu umów ubezpieczenia. Wręcz przeciwnie, pozwana naliczając opłaty chciała przerzucić na powoda koszty towarzyszące nie tylko zawarciu umowy, ale również innym czynnościom pozwanej związanym z prowadzeniem działalności gospodarczej. W ocenie Sądu, dążenie pozwanej do zmniejszenia strat lub chęć zapewnienia sobie zysku ekonomicznego nie może prowadzić do obciążenia konsumenta całym ryzykiem prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Tym samym brak było podstaw do rozliczenia zgłoszonych do potrącenia kosztów.

Koszt wystawienia polisy stanowi bieżący składnik kosztów funkcjonowania przedsiębiorstwa, który winien zostać pokryty z opłaty administracyjnej lub opłaty za zarządzanie, które zostały pobrane przez pozwaną w czasie trwania stosunku umownego.

Dodatkowo, w ocenie Sądu, wynagrodzenie przysługujące pośrednikowi ubezpieczeniowemu nie powinno pochodzić wyłącznie z kapitału wpłaconego przez ubezpieczonego, gdyż agent ubezpieczeniowy działa na rzecz ubezpieczyciela. Zatem to pozwana jako ubezpieczyciel powinna płacić pośrednikowi za wyszukiwanie klienta. Powoływanie się przez pozwaną na postanowienia § 2 pkt 19 i § 16 ust. 4 Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2009 roku w sprawie szczególnych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji również nie znajduje uzasadnienia. Przepisy te dotyczą bowiem zasad księgowania kosztów działalności zakładu ubezpieczeń, a nie jak wynika z twierdzeń pozwanej możliwości obciążenia powoda kosztami, których rozliczenie przypada na miesiąc, w którym doszło do rozwiązania umowy ubezpieczenia. Nie ulega wątpliwości, że z powołanych przepisów wynika, że wraz z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia dochodzi do rozliczenia kosztów akwizycji, tym niemniej kwestia ta nie jest związana z rzeczywistymi kosztami poniesionymi przez pozwaną w związku z wcześniejszym rozwiązaniem umowy. Regulacje dotyczą wyłącznie kwestii księgowo-rachunkowych.

Wysokość pobranych przez pozwaną opłat likwidacyjnych była niezależna od poniesionych przez pozwaną kosztów, co prowadziło do nadmiernego obciążenia konsumenta, rażąco naruszając jego interesy. Z uwagi na powyższe twierdzenia pozwanej zmierzające do wykazania kompensacyjnego charakteru spornej opłaty są bezpodstawne. Pozwana nie wykazała zatem stosownie do wymogu art. 498 k.c., ażeby przysługiwało jej wobec powoda jakiegokolwiek wymagalne roszczenie.

W tym stanie rzeczy nie ulegało zdaniem Sądu wątpliwości, że pozwana, chcąc uzyskać rażąco wygórowany zysk w przypadku wcześniejszego rozwiązania umowy przez powoda, w sposób abuzywny sformułowała postanowienia umowy regulujące tę kwestię. Jednocześnie obciążenie powoda kosztami ustalonymi przez pozwaną po wygaśnięciu umowy nie znajduje oparcia w przepisach obowiązującego prawa. Postanowienie, na podstawie którego pozwana pobrała opłaty likwidacyjne, stanowi klauzulę niedozwoloną, co prowadzi do wniosku, że postanowienia te nie są wiążące dla powoda i są wobec niego bezskuteczne. Przesądza to o zasadności powództwa, gdyż niezasadnie pobrane przez stronę pozwaną opłaty likwidacyjne stanowiły świadczenie nienależne w rozumieniu art. 410 k.c.

Świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia (art. 410 § 2 k.c.).

Jak stanowi art. 405 k.c., kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości.

Przepis art. 410 § 1 k.c. wskazuje jednoznacznie, iż instytucja nienależnego świadczenia stanowi postać bezpodstawnego wzbogacenia. Źródłem bezpodstawnego wzbogacenia jest tutaj działanie zubożonego – w analizowanej sprawie powoda, mające charakter spełnienia świadczenia na rzecz bezpodstawnie wzbogaconego – pozwanej. Powód spełnił świadczenie w postaci zapłaty opłat likwidacyjnych nie wiedząc, że do świadczenia nie był zobowiązany.

Przyjmując pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 listopada 2011 r., I CSK 66/11, LEX nr 1133784, stwierdzić należy, że nie zachodziła w analizowanej sprawie potrzeba badania spełnienia przesłanek z

art. 405 k.c., czy i w jakim zakresie spełnione świadczenie wzbogaciło pozwaną, jak również czy majątek powoda spełniającego świadczenie uległ zmniejszeniu. Uzyskanie nienależnego świadczenia wypełnia bowiem przesłankę powstania wzbogacenia, a spełnienie tego świadczenia przesłankę zubożenia.

W przedmiotowej sprawie nie ulegało wątpliwości, że postanowienie przewidujące naliczenie opłat likwidacyjnych zostało uznane za klauzulę niedozwoloną, a następnie wpisane do rejestru klauzul niedozwolonych. Zgodnie z art. 479⁴³ k.p.c., z chwilą wpisania postanowienia do rejestru, wyroki Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów zakazujące jego stosowania korzystają z rozszerzonej prawomocności materialnej w stosunku do wszystkich konsumentów, wobec których stosowane są przez przedsiębiorcę wzorce umów. Skutkiem prawnym zaistnienia niedozwolonego postanowienia umownego jest częściowa bezskuteczność zawierającego go wzorca umowy, polegająca na tym, że postanowienie umowne uznane za niedozwolone staje się bezskuteczne (verba legis „nie wiąże” – art. 385¹ § 2 k.c.). Tak rozumiana bezskuteczność niedozwolonych klauzul następuje ex lege i ex tunc. Klauzule niedozwolone cechuje brak mocy wiążącej od chwili zawarcia umowy lub związania stron wzorcem. Oznacza to, że uznane za niedozwolone postanowienie umowne przewidujące pobranie opłat likwidacyjnych stało się bezskuteczne i nie wiąże stron. Tym samym w przedmiotowej sprawie mamy do czynienia z postacią nienależnego świadczenia, w której powód „nie był w ogóle zobowiązany” (art. 410 § 2 k.c.) i spełnienie świadczenia nastąpiło pomimo braku zobowiązania. Świadczenie nie miało tutaj podstawy prawnej, bowiem już w chwili jego spełnienia – z uwagi na zapadłe wcześniej orzeczenia Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i brak związania postanowieniem uznanym za niedozwolone – powód nie był do niego zobowiązany.

Z tych przyczyn na podstawie art. 410 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. Sąd zasądził od pozwanej (...) Towarzystwo (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz powoda M. N. kwotę potrąconą jako opłatę likwidacyjną na podstawie klauzuli niedozwolonej w wysokości 21.720,00 złotych, o czym orzekł w punkcie 1. sentencji wyroku.

Odnosząc się do oceny zasadności zgłoszonego żądania zapłaty odsetek należy wskazać, że słusznie pozwana wskazała, że w sprawie zastosowanie powinien znaleźć art. 455 k.c., jednakże wyciągnęła z tego błędne wnioski co do możliwości zasądzenia odsetek dopiero po upływie 14 dni od dnia doręczenia odpisu pozwu.

Roszczenie z tytułu nienależnego świadczenia, mającego taki charakter już w chwili spełnienia, staje się od tej chwili wymagalne, nie należy jednak utożsamiać terminu wymagalności z terminem spełnienia świadczenia. Wymagalność roszczenia to stan, w którym wierzyciel ma prawną możliwość żądania zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności. Początek wymagalności zależy z kolei od charakteru zobowiązań i ich właściwości, a ponieważ zobowiązanie do zwrotu nienależnego świadczenia należy do zobowiązań bezterminowych, nie można utożsamiać terminów wymagalności i spełnienia świadczenia, ponieważ ten ostatni to termin niezwłoczny po wezwaniu przez wierzyciela (art. 455 k.c.).

Przepisy regulujące instytucję nienależnego świadczenia nie określają terminu, w jakim nastąpić ma wykonanie obowiązku zwrotu nienależnego świadczenia, a nadto nie można też wyznaczyć tego terminu, odwołując się do natury zobowiązania, z którego świadczenie wynika.

Z uwagi na brak przepisu określającego termin, w którym pozwana powinna spełnić obowiązek zapłaty na rzecz powoda nienależnego świadczenia z tytułu pobranych przez nią opłat likwidacyjnych, w kwestii odsetek zastosowanie znajduje art. 455 k.c. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu, jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania.

W analizowanej sprawie świadczenie było wymagalne od chwili jego spełnienia, dlatego powód wzywając pozwaną do zapłaty przez wytoczeniem powództwa, mógł żądać odsetek już od dnia otrzymania przez pozwaną wezwania do zapłaty. Powód żądał jednak zasądzenia odsetek od daty późniejszej, tj. od dnia wniesienia pozwu. Wobec wcześniejszego wezwania pozwanej do zapłaty, uznać należało, iż w tej dacie pozwana pozostawała w opóźnieniu.

Dlatego też, na podstawie art. 455 k.c. i art. 481 § 1 i 2 k.c. należało zasądzić od pozwanej na rzecz powoda odsetki ustawowe od kwoty 21.720,00 zł za okres od dnia 2 grudnia 2015 r. do dnia zapłaty.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., zgodnie z którym strona przegrywająca sprawę jest obowiązana zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony. Przegraną w niniejszej sprawie jest strona pozwana, wobec czego Sąd nałożył na pozwaną obowiązek zwrotu wszystkich kosztów, o czym orzekł w punkcie 2. sentencji wyroku. Na koszty procesu w przedmiotowej sprawie złożyły się koszty poniesione przez powoda w postaci:

opłaty od pozwu w wysokości 1.086 złotych, ustalonej na podstawie art. 13 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398, ze zm.),

kosztów zastępstwa procesowego w wysokości 2.400 złotych stanowiących wynagrodzenie profesjonalnego pełnomocnika, będącego adwokatem, ustalone zgodnie z § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. nr 163 poz. 1348 ze zm.),

1) opłaty od pełnomocnictwa w kwocie 17 złotych, wynikającej z punktu IV wykazu przedmiotów opłaty skarbowej, stanowiącego załącznik do ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (Dz. U. Nr 225, poz. 1635).

SSR Magdalena Gogulska